

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ НАУКИ І ОСВІТИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ
НАМНУКРАЇНИ»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА
АКАДЕМІЯ»ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ, ІНКЛЮЗИВНОЇ І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТИ

20 жовтня 2022

Збірник наукових праць

Харків 2022

УДК: 376+37.04:316.61+37.091.3:613

А 43

Редакційна колегія:

Головний редактор – **Бойчук Юрій Дмитрович**, д. п. н., професор, член кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Заступник головного редактора – **Бережна Світлана Вікторівна**, д. філософ. н., професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Члени редакційної колегії:

Бацилєва Ольга Валеріївна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Галій Алла Іванівна – кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Коваленко Вікторія Євгенівна – кандидат психологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Комісова Тетяна Євгенівна – кандидат біологічних наук, доцент, професор кафедри, завідувач кафедри анатомії і фізіології людини імені Я.Р. Синельникова, координатор з наукової роботи факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти

Микитюк Сергій Олександрович – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,

Науменко Наталія Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

«Актуальні питання спеціальної, інклюзивної і здоров'язбережувальної освіти», (20 жовтня 2022 р.) / за загальною редакцією проф. Бойчука Ю. Д. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022.

У збірці представлено матеріали регіонального круглого столу метою якого було обговорення питань створення здоров'язбережувального і безпеко-орієнтованого освітнього середовища у закладах освіти в умовах військового стану, визначення шляхів збереження фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дітей, підлітків та студентської молоді в умовах військового стану, досвіду здоров'язбережувальної роботи в закладах освіти в умовах військового стану; висвітлення технологій навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами в закладах спеціальної освіти та з інклюзивним навчанням в умовах військового стану.

Для фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти, викладачів, аспірантів і здобувачів закладів вищої освіти

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Протокол № 11 від 16.11.2022 р.

©Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ЗМІСТ

Андрусенко Л. Ю., Кришталь А. І. Розвиток пізнавального інтересу до вивчення біології як складова створення здоров'язберігаючого середовища в умовах шкільної освіти.....	6
Антоненко А.В. Застосування ерготерапії для розвитку побутових навичок у дітей з інтелектуальними порушеннями аспекти формування духовного здоров'я студентської молоді	9
Астахова М.С. Безпечне освітнє середовище: профілактика дитячого травматизму в умовах воєнного стану	13
Блінова Т. А. Розвиток та практика інклюзивної освіти в закладах дошкільної освіти в Німеччині.....	18
Бровченко А. К. Проблеми самовизначення підлітків та юнацтва з порушеннями інтелекту в умовах воєнного стану.....	20
Водоп'янова Ю.О. Використання різновидів арт-терапії у практиці роботи з розвитку навичок соціальної взаємодії дітей із селективним мутизмом	23
Гудзь А.В. Особливості розвитку мовлення у дітей із розладами аутистичного спектру	27
Гуріна Т.О. Використання методики «діагностика розумового розвитку дітей раннього віку» для діагностики інтелектуальних порушень у дітей в системі раннього втручання.....	30
Данілова Я.М. Шляхи вдосконалення професійної компетенції керівників закладу освіти з інклюзивною формою навчання	35
Дерман Н.В. Відновлювальна робота з хворими на афазію	38
Дорожко І.І. Настільні ігри у процесі розвитку зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку зі ЗПР	43
Друганова О.М. Основні напрями і нетрадиційні методи корекційної роботи логопеда із сім'єю дитини із знім в умовах військового стану основні напрями і нетрадиційні методи корекційної роботи логопеда із сім'єю дитини із знім в умовах військового стану	45
Єніфанова-Кожевнікова Т. В. Особливості формування ігрової діяльності дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку ...	48
Жданова К.О. Значення дидактичних ігор у корекції мовлення дітей старшого дошкільного віку	53
Журавель А. А. Логопедичне дистанційне обстеження дітей п'яти-шестирічного віку	55
Качан Т.С. Методика визначення стану сформованості здоров'язберезувальних умінь та навичок учнів з інтелектуальними порушеннями	58
Кобченко С. Р. Труднощі комунікації дітей з інтелектуальними порушеннями в період воєнного часу	64

Андрусенко Л. Ю.,

студентка

Кришталь А. І.,

студентка

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ ЯК СКЛADOVA СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

За всіх часів здоров'я людини було актуальним питанням. Виховання дбайливого ставлення до свого здоров'я треба розпочинати з раннього дитинства. Для майбутнього здорового, успішного покоління необхідна наявність у школах умов, що сприяють збереженню та зміцненню здоров'я учнів. Тільки здорові діти можуть ефективно засвоювати знання, ставати цінними професійними кадрами, займатися суспільно корисною працею. Тому апріорі охорона здоров'я дітей є одним із пріоритетних напрямків розвитку освіти в рамках державної освітньої політики.

Багато досліджень показали, що навчальна діяльність, викликана інтересом, веде до вищого рівня глибокого навчання [1-5]. З величезної кількості визначень цього поняття нам найбільший інтерес представляє дефініція, виражена І.В. Метельським, який стверджує, що інтерес – це активна пізнавальна спрямованість, пов'язана з позитивним емоційно забарвленим ставленням до вивчення предмета з радістю пізнання, подолання труднощів, створенням успіху, із самовираженням та утвердженням особистості, що розвивається у певній предметній галузі.

Звідси основні завдання педагога в плані здоров'язбереження:

- забезпечення школярів можливості збереження здоров'я на період навчання у школі;
- зниження рівня захворюваності учнів;
- формування знань, умінь і навичок у дотриманні здорового способу життя;
- збереження працездатності на уроках;
- створення спортивно-оздоровчої системи [1].

Таким чином, мета здоров'язберігаючих технологій - забезпечення учням збереження та зміцнення здоров'я, націлювання дітей на дотримання здорового способу життя та, нарешті, використання засвоєних знань, умінь та навичок у подальшому житті.

У досягненні цих цілей вирішальну роль відіграє предмет «Біологія», в рамках якого можна органічно впровадити здоров'язберігаючі технології в тематику уроків, різних завдань на уроках. Знання цього предмета формує в людини наукову основу здорового способу життя та дає можливість отримувати елементарні знання про людський організм та здоров'я. До того ж, здоров'язберігаючі технології на уроках біології можуть бути використані як підвищення мотивації до навчально-

пізнавальної діяльності. Вчителю слід використовувати на уроках елементи здоров'язбереження:

- оптимальну щільність уроку;
- раціональну зміну видів навчальної діяльності;
- шанобливе спілкування;
- емоційну розрядку;
- фізкультурні паузи;
- правильну робочу позу;
- сприятливий психологічний клімат;
- суворе дотримання санітарно-гігієнічних вимог до процесу навчання;
- відповідність програм, методів та засобів навчання віку учнів;
- обсяг та дозування домашнього завдання.

На організаційному етапі уроку можна включати питання, пов'язані зі здоров'ям та самопочуттям учнів, що сприяє формуванню в них цінностей здоров'я та потреби у ньому. Протягом уроку види навчальної діяльності повинні змінюватися кілька разів, через 7—10 хвилин (опитування, лист, читання, слухання, розповідь, тестування, розгляд тощо). Крім того, необхідно використовувати види діяльності, які сприяють розвитку пам'яті та логічного мислення. Протягом уроку має бути використано не менше двох технологій викладання, що сприяють активізації ініціативи та творчого самовираження учнів. Для збільшення працездатності та придушення стомлюваності потрібно включати в урок фізкультхвилини, раціонально визначати їх місце, зміст та тривалість. До того ж величезну роль у зміцненні здоров'я грає провітрювання класу, стан навколишнього простору – температура, озеленення, освітлення класу та дошки [2]. У кабінеті біології можна розмістити плакати - тренажери для очей, які використовуються для профілактики погіршення та корекції зору. Ці прості вправи можна виконувати під час фізкультхвилин [3].

Збереження здоров'я передбачає не тільки створення необхідних санітарно-гігієнічних норм і психологічних умов під час навчального процесу, а й пропаганду здорового способу життя. На уроках біології практично будь-яка тема може бути використана для висвітлення тих чи інших факторів, що сприяють формуванню в учнів правильного ставлення до свого здоров'я. При календарно-тематичному плануванні потрібно враховувати теми, в які можна включити здоров'язберігаючі компоненти, що розкривають аспекти збереження та зміцнення здоров'я.

Зокрема, був проведений експеримент з використанням складової здорового способу життя як основи під час вивчення біології у 8 класі Харківського ліцею №144 відповідно календарно-тематичному плануванню. Був обраний період вивчення учнями теми травлення, обміну речовин та перетворенню енергії в організмі людини. Обґрунтування вибору даної теми є її важливість для протікання усіх фізіологічних процесів в організмі людини, правильне розуміння даної теми дає можливість стабілізувати вагу без насильницьких обмежень, допомагає позбутися захворювань і запобігти їх розвитку, сприяє відновленню

інтелектуальної та фізичної енергії. Розуміння процесів травлення і обміну речовин в організмі – важлива складова на шляху до здорового способу життя.

Першочергово учням було запропоновано пройти анкету, яка дозволила авторам зрозуміти ставлення до здорового образу життя окремої особи і загальний психонастрій усього класу до даної теми. Отже, отримані результати засвідчили, що 83%(28 учнів) школярів розуміють та мають поняття про складові здорового харчування, але в противоріччя даній цифрі виявилось, що дотримуються даних норм 7% (3 учні) школярів.

Проблема полягає саме в повсюдній популяризації аспектів раціонального харчування, але не його реалізації. Тобто, про нього багато говорять, але мало хто його дотримується. Саме здолати цей стереотип і було нашим завданням.

Впродовж 9 академічних годин, які відводяться на вивчення тем «Обмін речовин та перетворення енергії в організмі людини» і «Травлення», автори в ролі вчителів поглиблювали знання учнів про правила прийому їжі, попередження кишкових інфекцій, приводячи багато прикладів з власного життя (можливо, й вигадані, головне – дієві); енерговитрати людини та харчовий раціон, норми та режим харчування; значення вітамінів для організму, що буває у разі їх нестачі (спиратися на поширені для дівчаток проблеми з волоссям, нігтями); нагадувати про тенденції мати струнке та рельєфне тіло (наводячи у приклад відомих зірок, спортсменів).

Зокрема, головним дієвим фактором автори визначили власний приклад, використовуючи вигідну позицію нової та «недослідженої» вчительки, особливу роль відіграла невелика різниця у віці в відносинах вчитель-учень, що дозволило легше увійти в довіру школярам. Власне, були введені «маніпулятивні» та нав'язливі розповіді про тренажерний зал, крутих друзів-спортсменів та екоорієнтовані погляди на життя. В їдальні обідали разом з учнями, приносячи з собою цікаво приготовану корисну їжу у скляній тарі, кожний раз розповідаючи про її властивості. Запровадили ярмарку, зміст якої полягав не в пряниках та булочках, а в їжі, орієнтованій на натуральних, якісних і корисних продуктах. Для школярів цей виклик був дуже важким, але цікавим. Під час підготовки вони практично втілили у життя все те, про що чули і бачили зі сторони.

В результаті такого короткого експерименту за часом, але значним за результатом, зацікавленість дітей до здорового способу життя і, зокрема, харчування, зросла з 7% до 92%!

Таким чином, застосовуючи різні засоби, технології та методи активізації діяльності учнів, професійно змінюючи їх, викликаючи в учнів інтерес до цієї теми, ми не тільки зберігаємо здоров'я молодого покоління, але й сприяємо розвитку їх інтелектуальних можливостей та кругозору.

На жаль, здоровий спосіб життя поки що не займає першого місця в системі потреб і цінностей сучасної людини. Але якщо ми націлюватимемо дітей у процесі освіти берегти та зміцнювати своє здоров'я, особистим прикладом демонструвати

здоровий спосіб життя, то тільки в цьому випадку можна очікувати, що кожен учень усвідоме особисту відповідальність за своє здоров'я зараз і в майбутньому.

Література

1. Гаврилюк А. А. Здоровьесберегающие технологии — обязательное условие при обучении школьников при внедрении ФГОС. Инновационная наука. 2016. № 10 (10-2). 154-157 с.
2. Воробьева О. А. Применение здоровьесберегающих технологий на уроках биологии. В мире научных открытий: сб. статей. М. 2014. 47-50 с.
3. Андреева Г. В. Применение здоровьесберегающих технологий на уроках биологии. Инновации в современной науке: сб. статей. М. 2015. 179-182 с.
4. Грицай Н. Б. Методика навчання біології: навчальний посібник. Рівне : ТзОВ «Дока центр». 2016. 272 с.
5. Носенко Т. І. Інформаційні технології навчання: навчальний посібник. Київський університет ім. Бориса Грінченка. 2011. 35-56 с.

Антоненко А.В.

магістрант спеціальності «Олігофренопедагогіка»

Науковий керівник: Луценко О.В.

кандидат медичних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

ЗАСТОСУВАННЯ ЕРГОТЕРАПІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПОБУТОВИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Постановка проблеми. Порухення інтелекту – це виразне, незворотне системне порушення пізнавальної діяльності, яке виникає внаслідок дифузного органічного пошкодження кори головного мозку. Інтелектуальні порушення — лише особливий розвиток дитини, котрий не вичерпує всіх її потенційних можливостей. Вона навчатиметься, проте дуже повільно, а певні знання та навички може не опанувати. Формування соціально-побутових навичок у дитини з інтелектуальними порушеннями не відбувається самостійно, а потребує спеціально організованої педагогічної роботи, що враховує наявні можливості учня і орієнтує на найближчі цілі. Метою навчання дітей з інтелектуальними порушеннями соціально-побутовим навичкам є формування життєво значущого мінімуму практичних умінь, який дозволить їм правильно орієнтуватися у навколишньому світі (в побуті, у взаєминах людей тощо) і самостійно організовувати свій побут. Формування побутової самостійності є одним з важливих напрямків корекційно-педагогічної роботи з дітьми, які мають інтелектуальні порушення. Оволодіння способами самообслуговування дозволяє зменшити залежність дитини від оточуючих, сприяє підвищенню її впевненості у своїх силах, створює передумови для навчання іншим видам діяльності [1]. Особливу увагу при здійсненні реабілітації дітей необхідно звернути на ерготерапію, яка є на сьогодні актуальною та показує досить позитивні результати за короткий проміжок часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ерготерапія як реабілітаційна технологія привертає увагу науковців і практиків. Зокрема роботи Таран І.В.,